

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 30/2005 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi sekä neuvoston päätökseksi (tutkimuksen seitsemäs puiteohjelma)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 20 päivänä lokakuuta 2005 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi sekä neuvoston päätökseksi (tutkimuksen seitsemäs puiteohjelma) (U 32/2005 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että talousvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Eeva-Liisa Kortekallio, kauppa- ja teollisuusministeriö
- johtava asiantuntija Hannele Pohjola, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- pääjohtaja Raimo Väyrynen, Suomen Akatemia
- johtaja Petri Peltonen, Teknologian kehittämiskeskus TEKES
- rehtori Matti Pursula, Teknillinen korkeakoulu
- johtaja Mikko A. Uusitalo, Nokia Oyj.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan yhteisöjen komissio antoi 6.4.2005 ehdotuksensa Euroopan yhteisön seitsemännestä tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja demonstroinnin puiteohjelmasta vuosille 2007—2013 (EY-puiteohjelma) ja ehdotuksensa Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom) seitsemänneistä ydinalan tutkimuksen ja koulutuksen puiteohjelmasta vuosille 2007—2011 (Euratom-puiteohjelma). Komission mukaan ehdotus tutkimuksen seitsemänneksi puiteohjelmaksi tukee Lissabonin strategian tavoitteiden toteuttamista, missä osaaminen muodostaa perustan kaikille

osa-alueille ja missä tutkimuksella on keskeinen rooli osaamisen tuottamisen ja hyödyntämisen moottorina. Tutkimuksen seitsemäs puiteohjelma on myös sisältönsä, organisointinsa, toteutustapojensa ja hallinnointivälineidensä puolesta suunniteltu siten, että se antaa keskeisen panoksensa Lissabonin strategian uudelleenkäynnistämiseksi.

Tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman tavoitteena on vahvistaa unionin teollisuuden tietteellistä ja teknologista perustaa sekä varmistaa sen kilpailukykyisyys sekä edistää työllisyyttä, yhteiskunnallista kehitystä ja ekologista kestä-

vyyttä. Puiteohjelmalla on myös keskeinen rooli Lissabonin strategian tavoitteiden toteuttamisessa sekä eurooppalaisen tutkimusalueen (European Research Area, ERA) kehittämisessä jäsenmaiden oman tutkimustoiminnan lisäksi.

EY-puiteohjelma käsittää neljä erityisohjelmaa (Yhteistyö, Ideat, Ihmiset ja Valmiudet), joiden avulla pyritään luomaan eurooppalaisia osaamiskeskittymiä, sekä Yhteisen tutkimuskeskuksen (YTK) toteuttaman tutkimuksen (suorat toimet).

Komissio esittää tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman kokonaisbudjetiksi 75 818 miljoonaa euroa, josta EY-puiteohjelman osuus olisi 72 726 miljoonaa euroa (96 %) ja Euratom-puiteohjelman osuus 3 092 miljoonaa euroa. Tutkimuksen kuudennen puiteohjelman (2002—2006) budjettiin verrattuna tämä merkitsisi tutkimusrahoituksen kaksinkertaistamista.

Valtioneuvoston kirjelmä sisältää yksityiskohtaisen kuvauksen tutkimusohjelman sisällöstä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää komission ehdotuksen lähestymistapaa, tavoitteenasettelua ja tiettyyn jatkuvuuteen pyrkimistä oikeana. Valtioneuvoston mielestä puiteohjelman tulee tukea Lissabonin strategian tavoitteiden toteuttamista ja Euroopan teollisuuden ja tutkimuksen kilpailukyvyn parantamista sekä vahvistaa unionin tieteellistä ja teknologista perustaa. Puiteohjelman tulee edistää eurooppalaista huippuosaamista sekä jatkaa eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) kehittämistä. Puiteohjelman tulee synnyttää aitoa eurooppalaista lisäarvoa. Puiteohjelmassa toteutettavan tutkimuksen tulee siten täydentää kansallista tutkimustoimintaa ja sen tulee keskittyä sellaisten hankkeiden tukemiseen, joita ei voida kansallisella tasolla toteuttaa ja joissa eri jäsenmaiden resursseja yhdistämällä voidaan palvelella sekä eurooppalaisia että kansallisia intressejä. EU:n tutkimuksen puiteohjelman tulee keskittyä huippuosaamisen rahoittamiseen.

Budjetti

Komission ehdottama puiteohjelman budjetin merkittävä lisääminen, noin kaksinkertaistaminen, vastaa yleissuunnaltaan valtioneuvoston alustavia kannanottoja, joiden mukaan rahoituskaudella 2007—2013 merkittävien kilpailukyky-määrärahojen lisäys tulee suunnata tutkimukseen ja teknologian kehittämiseen (tutkimuksen puiteohjelma). Valtioneuvosto edellyttää kuitenkin sitä, että lisäresursseilla ei korvata kansallisia tutkimuspanostuksia ja että lisäykset kytketään lisäarvoa ja kasvua tuottaviin ohjelmiin. Puiteohjelman sisältöä tulee tarkastella yhdessä rahoituksen kanssa. EU:n uusia rahoituskehyksiä koskevien neuvottelujen yhteydessä valtioneuvosto on ottanut kannan, jonka mukaan kilpailukykyresursseista tulee vähintään 75 prosenttia kohdistaa T&K-toimiin. Valtioneuvosto ottaa tarkemman kannan tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman kokonaisbudjettiin osana kilpailukykyotsakkeen kokonaisuutta rahoituskehyksiä koskevien neuvottelujen edettyä.

Valtioneuvoston mielestä tutkimuksen seitsemännestä puiteohjelmasta rahoitettavien hankkeiden valinnan perusteena tulee olla huippuosaaminen ja suunnitelmien korkea laatu. Rakennerahastojen rahoituksella tulee sen sijaan vahvistaa erityisesti heikommin kehittyneiden alueiden T&K-infrastruktuuria, inhimillisiä voimavaroja sekä innovaatiotoimintaan liittyvää osaamista.

Temaattiset painopisteet

Valtioneuvosto pitää komission esittämää tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman perusrakennetta pääosin selkeänä. Valtioneuvoston mielestä on tärkeää, että ohjelman jakaminen alaohjelmiin on tarkoituksenmukainen ja toimiva myös toimeenpanon näkökulmasta.

Valtioneuvosto pitää komission ehdottamia Yhteistyö-ohjelman temaattisia painopisteitä pääosin oikeina. Valtioneuvoston mielestä on tarpeen esittää kuitenkin vielä joitakin tarkennuksia temaattisten aiheiden sisällä. Valtioneuvoston mielestä puiteohjelman temaattiset painopisteet tulee keskittää kasvua tuottaville ja in-

novaatioiden syntyä edistäville aloille sekä yhteisöpolitiikkojen kannalta keskeisille aloille. Mikäli puiteohjelman resurssit pienenevät oleellisesti ehdotetusta määrästä, tulee temaattisten painopisteiden fokusointia harkita vastaavasti. Lisäksi on tärkeää, että puiteohjelma voi joustavasti vastata ennakoimattomiin tutkimustarpeisiin, jotka aiheutuvat eri politiikkalohkojen tai tutkimuksen uusista käänteistä.

Valtioneuvosto tukee komission ehdotusta, jonka mukaan puiteohjelmaan sisällytetään erillinen perustutkimuksen rahoittamiseen keskittyvä Ideat-ohjelma, koska myös perustutkimuksen vahvistamista tarvitaan nostamaan Euroopan talouden ja tutkimuksen kilpailukykyä ja vetovoimaa. Valtioneuvoston mielestä uusi järjestelmä ei saa johtaa siihen, että sillä paikataan kansallisen rahoituksen puutteita. Siksi valtioneuvosto ei pidä tarkoituksenmukaisena, että EU-tasolla rahoitettaisiin yksittäisiä pienehköjä hankkeita, vaan rahoitus tulisi kohdistaa hankkeille, jotka ovat liian laajoja, monimutkaisia tai riskialttiita yhden maan rahoitettaviksi. Hankkeiden tulee olla avoimia koko eurooppalaiselle tutkijayhteisölle. Toiminnan tulee selkeästi tukea eurooppalaista korkeatasoista tutkimusta.

Valtioneuvosto pitää Ihmiset-ohjelmaesityksen päälinjauksia hyväksyttävänä. Erityisen tärkeitä ovat tuki tutkijankoulutusverkostoille, tuki yliopistojen, tutkimuslaitosten ja teollisuuden väliselle yhteistyölle sekä tuki yhteistyölle EU:n ulkopuolisten maiden kanssa.

Valtioneuvoston mielestä Valmiudet-ohjelma sisältää tärkeitä elementtejä, kuten tutkimusinfrastruktuurit ja pk-yrityksiä hyödyttävä tutkimus. Valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti puiteohjelmavarojen merkittävään käyttöön heikommin kehittyneiden alueiden tutkimuspotentiaalin kehittämiseen, mihin tulisi ensisijassa käyttää rakennerahastovaroja.

Euratom-puiteohjelman ehdotetut painopisteet vastaavat valtioneuvoston näkemyksiä. Nykyisten reaktorijärjestelmien käytön jatkamiseen liittyvät tutkimuskohteet ovat perinteisesti olleet suomalaisten ensisijaista osaamisaluetta. Valtioneuvoston mielestä ehdotuksessa on oikeasuuntaisesti nostettu esiin myös tulevien

reaktorijärjestelmien käyttömahdollisuuksien ja turvallisuusnäkökohtien tutkimus. Valtioneuvosto pitää tärkeänä fuusiotutkimuksen ITER-hanketta, koska Euroopalla on fuusiotutkimuksen johtoasema maailmassa ja tämä on tärkeä säilyttää. Valtioneuvoston mielestä kansallisilla assosiaatio-ohjelmilla on tärkeä merkitys fuusiotutkimuksen kokonaiskentässä, ja niiden tuki tulee varmistaa myös tutkimuksen seitsemännessä puiteohjelmassa.

Yhteiset teknologia-aloitteet

Euroopan kilpailukykyyn vahvistaminen edellyttää, että myös Euroopan unioni tukee aktiivisesti teollisuuden tarpeista lähtevää, teknologisten innovaatioiden kehittämiseen ja käyttöönottoon liittyvää yksityisen ja julkisen sektorin välistä yhteistyötä. Tässä mielessä valtioneuvosto pitää yhteisiä teknologia-aloitteita (Joint Technology Initiatives, JTI) mielenkiintoisena ja kunnianhimoisena uutena teollisen yhteistyön muotona. Valtioneuvoston mielestä teknologia-aloitteet voivat sopia pitkän tähtäimen, voimakasta panostamista vaativaan ja toimialan laaja-alaiseen kehittämiseen tavoitteena globaalin aseman vahvistaminen. Teknologia-aloitteita voidaan kuitenkin harkita vain siinä tapauksessa, että tavoitteita ei voida saavuttaa perinteisillä toimeenpanovälineillä. Teknologia-aloitteiden on oltava avoimia uusille osallistujille, ja lisäksi uusien aihealueiden valintaperusteiden sekä tulosten hyödyntämistä koskevien sääntöjen on oltava selkeät. Valtioneuvoston mielestä teknologia-aloitteet voitaisiin ottaa käyttöön harkiten.

Pienet ja keskisuuret yritykset

Valtioneuvosto on pääosin tyytyväinen komission ehdotukseen koskien pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia. Valtioneuvoston mielestä on tärkeää, että pk-yritykset voivat osallistua Yhteistyö-ohjelman temaattisten painopistealueiden hankkeisiin ja että lisäksi tuetaan myös pk-yritysten omista tarpeista lähteviä pienempiä hankemuotoja ja pk-yrityksille tarkoitettuja erityistoimia. Tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman menettelytapoja ja toimeenpanovälineitä

tulee kehittää edelleen siten, että ne tukevat pk-yritysten osallistumista puiteohjelmaan.

Tulosten levittäminen ja teknologian siirto

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman rahoittaman tutkimuksen tuloksia hyödynnetään ja levitetään mahdollisimman laajasti ja tehokkaasti. Hankkeiden rahoituksen tulee huippuosaamisen ja korkean laadun lisäksi perustua mahdollisimman suureen hyödynnettävyyteen taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti. Tutkimuksen hyödyntäjät tulee kytkeä alusta alkaen mukaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen ja hankkeet tulee organisoida siten, että niiden tulosten hyödyntäminen on joustavaa ja helppoa. Tämä toteutuu parhaiten julkisen ja yksityisen T&K-sektorin yhteistyöllä. Myös tulosten levittämistä ja hyödyntämistä koskevien sääntöjen on tuettava tätä tavoitetta, ja niiden on oltava osallistujille selkeät ja tarkoituksenmukaiset.

Puiteohjelman hallinto

Valtioneuvosto tukee komission pyrkimyksiä yksinkertaistaa ja tehostaa tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman toimeenpanoa ja hallintoa. Tutkimuspolitiikan toimeenpanon päävastuun tulee kuitenkin säilyä komissiolla. Valtioneuvosto katsoo, että komission esittämälle hallintotohtävien osittaiselle ulkoistamiselle pitää

olla riittävät perustelut, joissa on otettu huomioon sekä tarkoituksenmukaisuus että taloudelliset näkökohdat. Ulkoistaminen ei saa johtaa siihen, että hallinnon kokonaiskulujen osuus budjetista kasvaisi. Valtioneuvosto katsoo, että on syytä pyytää komissiolta lisäselvitys ulkoistamisella saavutettavista säästöistä tutkimuspäosastolla.

Komission esitystä Ideat-ohjelman hallinnosta valtioneuvosto pitää oikeansuuntaisena, mutta hallinnon järjestelyistä ja eri toimijoiden (ERC, komissio, ohjelmakomitea) vastuusuhteista tarvitaan vielä tarkempaa tietoa.

Toimeenpanovälineet

Valtioneuvosto pitää komission ehdotusta tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman toimeenpanovälineiden osalta oikeansuuntaisena. Aikaisempien puiteohjelmien hyväksi koetut hanke-
muodot tulee säilyttää ja korjata niissä havaitut puutteet. Valtioneuvoston mielestä tutkimuksen seitsemännen puiteohjelman tulee tarjota osallistumismahdollisuuksia sekä isoille että pienille yrityksille, yliopistoille ja tutkimuslaitoksille sekä muille mahdollisille osallistujille ja tämän tulee heijastua myös hankkeiden toimeenpanovälineissä. On tärkeää taata toimeenpanovälineiden käyttäjystävällisyys ja hallintomenetelyjen sujuvuus sekä se, että hankkeiden toteuttajat voivat itse valita käytettävissä olevista välineistä hankkeelleen sopivimman.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tutkimuksen 7. puiteohjelma on keskeisimpiä yhteisötason instrumentteja Lissabonin strategian mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteena tulee olla yhteisön tutkimus- ja kehitystoiminnan nostaminen maailman kärkitasolle. Tämä edellyttää rohkeita linjauksia tutkimusohjelman hankkeiden osalta ja kykyä riskinottoon. Ehdotus antaa valiokunnan näkemyksen mukaan tähän hyvät puitteet. Ohjelma on laaja ja taloudelliset resurssit hyvät, mikäli rahoituske-

hys tulee aikanaan vahvistettua esitetyn suuruisena. Tarve lisäpanostukseen niin yhteisötasolla kuin useissa jäsenmaissakin on ilmeinen, sillä EU:n alueella tutkimus- ja kehitystoiminnan keskimääräinen osuus BKT:sta jää huomattavasti jälkeen USA:n ja Japanin tasosta. Nykyvauhdilla myös Kiina tulee ohittamaan EU:n lähitulevaisuudessa. Pelkkä rahallinen panostus ei kuitenkaan riitä, vaan erityistä huomiota tulee kiinnittää tutkimus- ja kehitystyön hyödynnettävyy-

teen. Tätä periaatetta tulisi nykyistä enemmän painottaa puiteohjelmassa.

Tutkimuksen huippuyksiköiden muodostaminen on yksi ohjelman merkittävimmistä tavoitteista. Se on keskeinen tekijä kilpailtaessa yritysten kiinnostuksesta sijoittautua ja pysyä yhteisön alueella. Suomen osalta asiantuntijakuulemisissa on painotettu tarvetta kiinnittää huomiota tutkijoiden palkkaukseen ja liikkuvuuteen. Suomen kaltaiselle pienelle maalle on erityisen tärkeää kyetä houkuttelemaan huippututkijoita sekä EU:n alueelta että sen ulkopuolelta. Palkkaus on yksi tärkeä osatekijä sijoittautumisesta harkittaessa, eikä se ole tällä hetkellä Suomessa kilpailukykyisellä tasolla. Joulukuun alussa alkanut FiDiPro-rahoitusohjelma (Finland Distinguished Programme) korjannee tosin tilannetta osittain. 7. puiteohjelman osalta tulee tutkijoiden palkkaukseen liittyen huolehtia siitä, että rahoitusmallit ottavat nykyistä paremmin huomioon erot jäsenmaiden kustannustasoissa ja verotuksessa. Samoin on tärkeää kansallisesti ratkaista ne lainsäädännölliset tai hallinnolliset esteet, jotka vaikeuttavat valtion viranomaisten osallistumista perustamissopimuksen artiklan 169 mukaisiin yhteistyöohjelmiin. Niiden edellyttämään rajattomaan riskiin sitoutuminen saattaisi olla mahdollista esimerkiksi perustamalla osuuskuntamuotoinen väliorganisaatio.

Valiokunta pitää tärkeänä, että yritykset saadaan huomattavasti nykyistä laajemmin mukaan puiteohjelman hankkeisiin. Näin voidaan parhaiten taata tutkimuksen hyödynnettävyys, jonka osalta Suomella ja EU:lla laajemminkin on parannettavaa. Valiokunta onkin huolestunut nykyisestä tilanteesta, jossa teollisuuden osuus

hankkeista on laskenut alle 30 prosentin. Asiantuntijakuulemisen perusteella yhtenä merkittävänä syynä tähän on tutkimusohjelmien kasvanut byrokratia. Yksi 7. puiteohjelman tavoitteista on ollut yksinkertaistaa menettelytapoja. Jatkovalmistelussa tulee huolehtia siitä, että tämä tavoite toteutuu myös käytännössä.

Tärkeää on myös kiinnittää huomiota tutkimuksen 7. puiteohjelman ja toisaalta kilpailukyvyn ja innovoinnin puiteohjelman (Framework Programme for Competitiveness and Innovation, CIP) väliseen yhteyteen. Kuten valiokunta on aiemminkin todennut (TaVL 20/2005 vp) on näitä ohjelmia mahdotonta pitää erillään, sillä tutkimus, tuotekehitys ja näiden tulosten kaupallistaminen eivät ole järkevästi erotettavissa toisistaan. Sekä CIP-ohjelmassa että tutkimuksen 7. puiteohjelmassa on nykyistä selkeämmin varmistettava ohjelmien välinen koordinaatio ja tätä kautta tutkimuspanosten tehokas hyödyntäminen.

Kansallisella tasolla tulee kiinnittää huomiota valmiuksiimme osallistua laajoihin hankkeisiin. Valiokunta painottaa tarvetta löytää synergiat kansallisten ja EU-tason ohjelmien välillä. Tiivis vuorovaikutus kansallisten ohjelmien kanssa edesauttaa tulosten laaja-alaista hyödyntämistä kansallisesti erityisesti pk-yritysten osalta.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa edellä olevin painotuksin valtioneuvoston kantaan.

TaVL 30/2005 vp — U 32/2005 vp

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Miapetra Kumpula-Natri /sd
vpj.	Jari Leppä /kesk	Jere Lahti /kok
jäs.	Arto Bryggare /sd	Antti Rantakangas /kesk
	Sari Essayah /kd	Martin Saarikangas /kok
	Klaus Hellberg /sd	Sari Sarkomaa /kok
	Reijo Kallio /sd	Juhani Sjöblom /kok
	Esko Kiviranta /kesk	Oras Tynkkynen /vihr.
	Martti Korhonen /vas	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi.